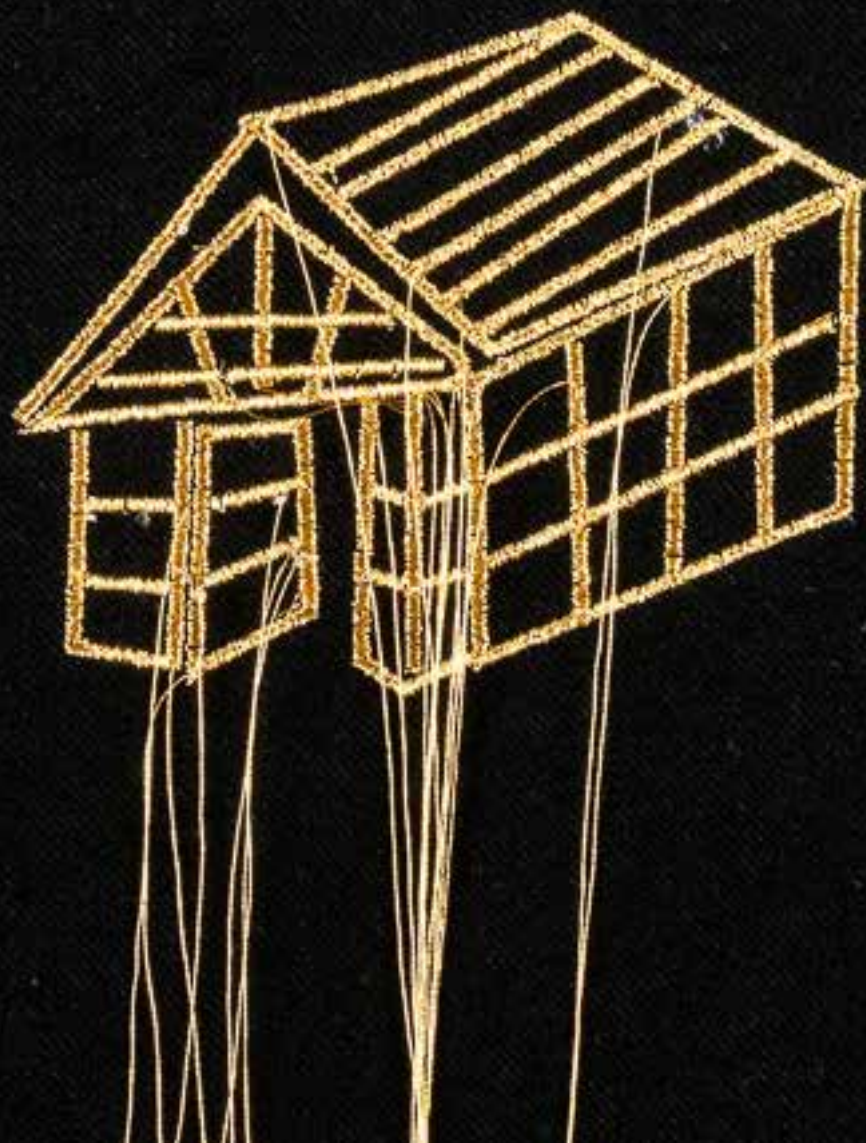

גוזרת החלומות
יעל סרלין

גלריה
בארי

גוזרת החלומות
יעל סרלין

גוזרת החלומות

יעל סרלין

זוכת פרס גלריה בארי #1 יריד צבע טרי 2021

גלריה בארי, דצמבר 2022

אוצרות: סופי ברזון מקאי, ד"ר זיוה ילין

תערוכה:

הדפסה ומסגור: רע The Print House

דימויים באדיבות המרכז לאמנות יהודית
באוניברסיטה העברית בירושלים

וידיאו "חלומות":

בימוי ותסריט: יעל סרלין

שחקניות: אווה אבידר, מירב מעוז, שרה עמליה סרלין

ע. הפקה: יהודית אובדל מנגיסטו

צילום ועריכה: נטע מחס

צילום רחפן: אביב קגן

מוזיקה: יחזקאל רז

הקלטת סאונד: ירון סאפר

טקסט: דוד אלבחרי "חלומות", תרגום לעברית: חוה פנחס כהן

קול טקסט: יעל סרלין (עברית), מיה קוק (אנגלית)

הוצאת הקטלוג התאפשרה הודות לתמיכת גלריה בארי

ספר אמנית:

טקסטים: סופי ברזון מקאי, זיוה ילין,

יעל סרלין - עריכה לשונית: מיכל אורבך

דוד אלבחרי "חלומות" - תרגום לעברית: חוה פנחס כהן

עיצוב: יעל פרלוב

הדפסה: דפוס בארי

צילום: שי בן אפרים, יעקב ישראל, נטע מחס, יעל סרלין,

דורון עובד, אביב קגל

צילום כריכה: יעקב ישראל

צילום כריכה פנימית: דורון עובד

תודות:

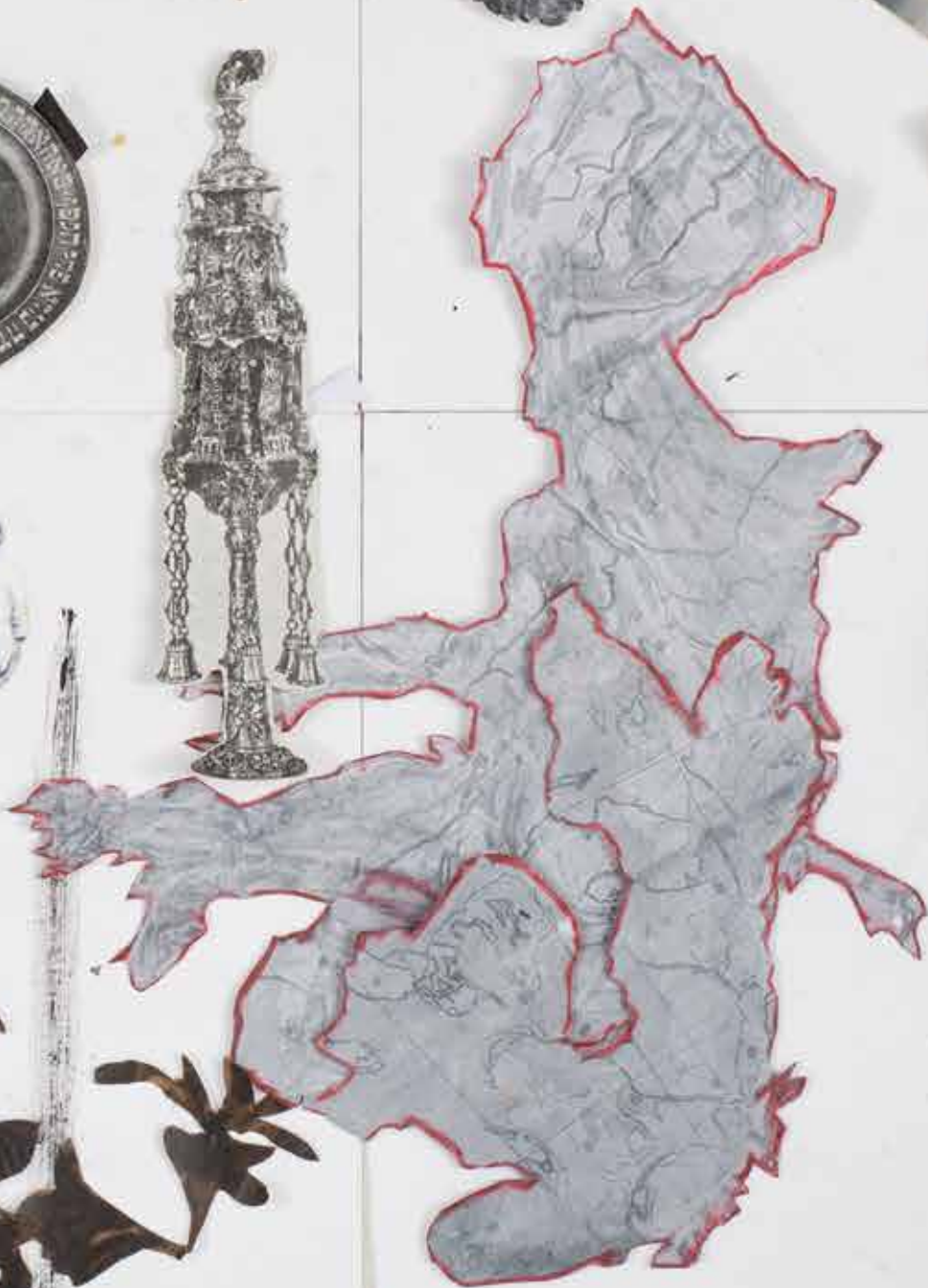
דפוס בארי - על התמיכה הנדיבה שאיפשרה את הוצאת הספר
והתמיכה בפרס גלריה בארי

רז שפירא ויפעת גוריון - יריד צבע טרי

Art Cube Artists' Studio - סדנאות האמנים ירושלים

ולדימיר ליון, המרכז לאמנות יהודית, האוניברסיטה העברית ירושלים

רויטל חובב - מנהלת ארכיון התצלומים שבמרכז מידע לאמנות
ותרבות יהודית על שם אן ואיזידור פאלק, מחיאון ישראל, ירושלים

גוזרת החלומות | יעל סרלין

על תפרים נסתרים

מאת סופי ברזון מקאי וד"ר זיוה ילין

תערוכתה של יעל סרלין "גוזרת החלומות", מרובת שכבות המונחות זו על גבי זו, ומאפשרות הצצה לתוך עולמה ועולמות אחרים. שכבות שהן כזיכרון אישי וגם קולקטיבי וכבר קשה להפריד ביניהן. היא פועלת בתוך יצירתה כחוקרת תרבויות נכחדות, הופכת אבנים כדי למצוא עקבות עבר, מבקרת בבתי קברות, נוברת בארכיונים של קהילות יהודיות בארצות הבלקן ובמזרח אירופה ומלקטת דימויים, צילומים ישנים, חפצים, דימויים סמליים וסיפורים. תלויה באוויר שאלת הבית, הזהות והזיכרון שעסקה בה בעבודותיה המוקדמות. כעת היא מרחיבה את המעגל ומשוטטת בנבכי העבר, מה שנשאר ונקבר אי-שם.

זהו סיפור שמסופר דרך הדברים שלא נמצאים בו, קווי מתאר של חיים וקהילות. שכבות נייר גזור נערמות, האובייקטים שנחתכו מהם מתירים עקבה פעורה. מה שהניח את העקבה כבר איננו, נותרה רק רוח רפאים מוטבעת בחול. שכבות על גבי שכבות כמו תל. הן נערמות כמו עדשת זכוכית סדוקה, נולדות מתוך הרקע השחור. דבר נגרע משם והוסף לשם בו זמנית. חוט מושך מטה ומעלה, בתנועת נדנדה או מאזניים. דבר מושך ודבר נמשך, פנימה והחוצה, בין עבר של קהילה לזהות אישית.

סרלין טווה בזהב על גבי "עצי-חיים" שמצאה זרוקים טרם קבורתם בגניזה, מוסיפה להם סבך של חוטים ודרכם גם אורך נשימה, קצבת-חיים, עוד זמן בעולם הזה לפני המעבר לעולם הבא. גוש לא מאורגן נסלל, מתכנס, מתלפף, יורד במשפך המשיב את הסדר על כנו- כאוס בצד האחד, חוט זהב בצד השני חוג ידיים באמצע טוות, רוקמות, גוזרות. מלוות את החומר בשינוי מצב הצבירה שלו.

חוטי זהב משתלשלים מתוך עבודות רקמה עדינות. הסמלים נלקחו מקברים יהודיים. חיים שלמים מתנקזים דרך מערבולת קטנה, במורד הזמן, אל תוך צורה אחת. שאריות פרועות של חוט מחברות בין הסמלים לביננו, יד זעירה מושטת, קצה חוט מוביל אל תוך הציפור, הסולם, הבית. אם נמשוך הכל יימשך יחד אתו או שנימשך אנחנו אל תוכו. החוטים מעלים על הדעת את חוט החיים, המספריים שקוצבות אותו והקשר העדין בדמות פעולה אחת בלבד, העומדת בין חיים ומוות, מציאות וחלום, עולמות קונקרטיים וזיכרון מתמזג אל תוך העבר או אל תוך עצמנו. אנחנו נושאות את העולם בתוכנו והוא נושא אותנו בתוכו.

ביצירת הווידאו "חלומות" סרלין יוצרת הקבלה בין זיכרון לחלום. הטקסט הנפלא של דויד אלבחרי מהדהד בקולה בחלל, ומדבר על הקו הדק המפריד בין העולם האמיתי לעולם החלומות.

"יש אנשים החולמים חלומות ארוכים ועמוקים ונודדים כה רחוק עד שאינם מסוגלים לחזור בזמן. הם כורעים ליד הקו המפריד, שמצדו האחד הוא נראה כמו קיר ענק. הם מחכים לידו עד שתיפתח הדלת לעולם האמיתי וייווצר מעבר אל הצד השני... אמנים הם היחידים שיכולים לחצות את הקו המפריד בין המציאות לחלומות, לבקר את הישנים בשנתם ולאחר מכן לספר לאלה הערים במילים או בתמונות, צלילים או קולות, על מה שלמדו בעולם שמאחורי העפעפיים הסגורים..."

ויעל אכן חוזרת ממעמקי המחקרים שלה ומספרת לנו, פותחת את עינינו. בוידאו נשמע רחש המספריים הגוזרות, הקצב שלהן. חיתוך, הוצאה, גזירה וצירוף ומעבר למרחב אחר.

עבודת הקולאז' הגדולה המכסה את קיר הגלריה מאזכרת את קיר המזרח, קיר של געגוע למקום רחוק ומקודש מהעבר, זיכרון קולקטיבי של פרידה וכמיהה. הקיר הופך למפתן לעולם אחר, ממד מפריד/מחבר בין עולמות, רגע סף קפוא, כלי קיבול של אובייקטים של זהות, מושהים רגע לפני התלכדותם, או רגע אחרי התפרקותם. מוחזקים בעדינות ובמתח בידיה של האמנית. שלמותו של דבר היא סופיותו, והסופיות היא המוות. זהו קו פרשת מים של קיום וחוסר קיום, של חלום ורגע ההתעוררות ממנו. רגע שיכול להפוך לכל דבר. הוא מחזיק בתוכו את כל האפשרויות כולן - לבישת וכשיטת צורה, עלייה לגדולה או התפרקות, חיים או קיום בתוך עולמות החלום.

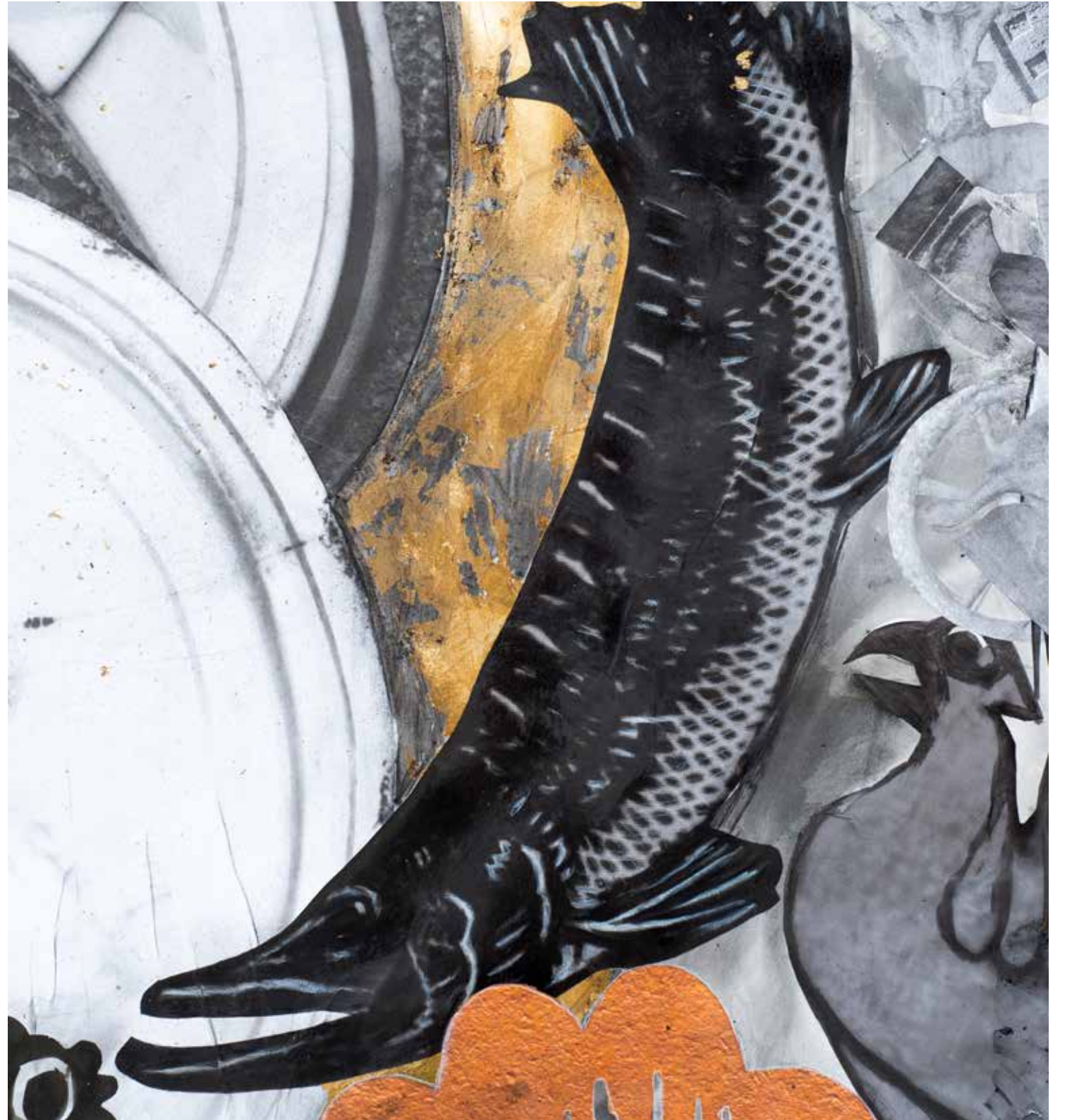
יעל סרלין כמו נודדת בעולם, נודדת בין העולמות, מאבדת את תחושת הזמן והמרחב, את הגבול בין כאן ועכשיו לשם ואז, בין החלום למציאות, בין האישי לקולקטיבי. היא פועלת בעולמה, אוספת, מתעדת, מצלמת, משכפלת, גוזרת, מחברת ותופרת ואף רוקמת בחוטי זהב את דימוייה. פעולה עמלנית וחסרת מנוח של איסוף, גזירה והדבקה ויצירת דימוי חדש. עולם חדש. בין הערות לחלום.

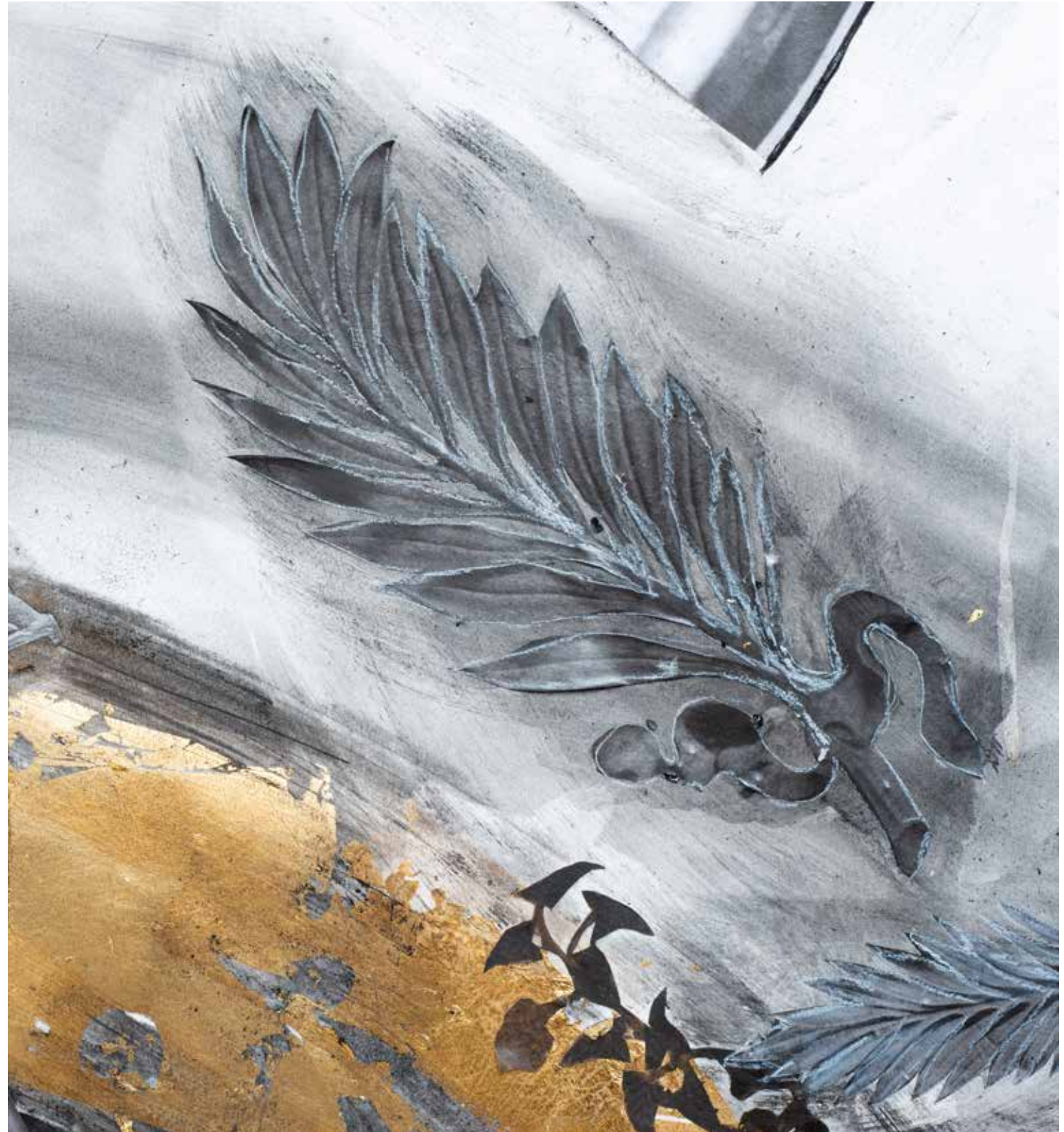

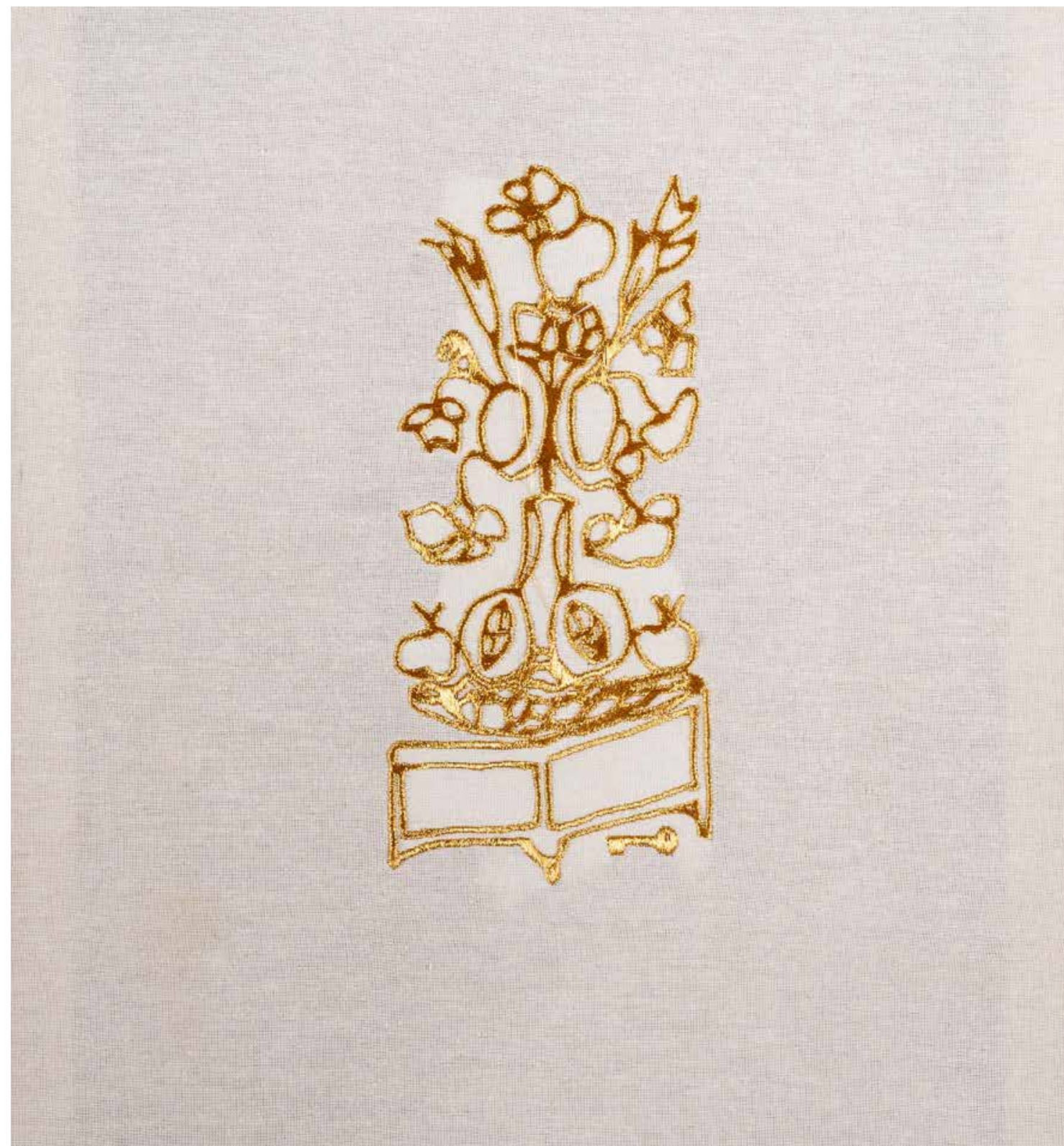

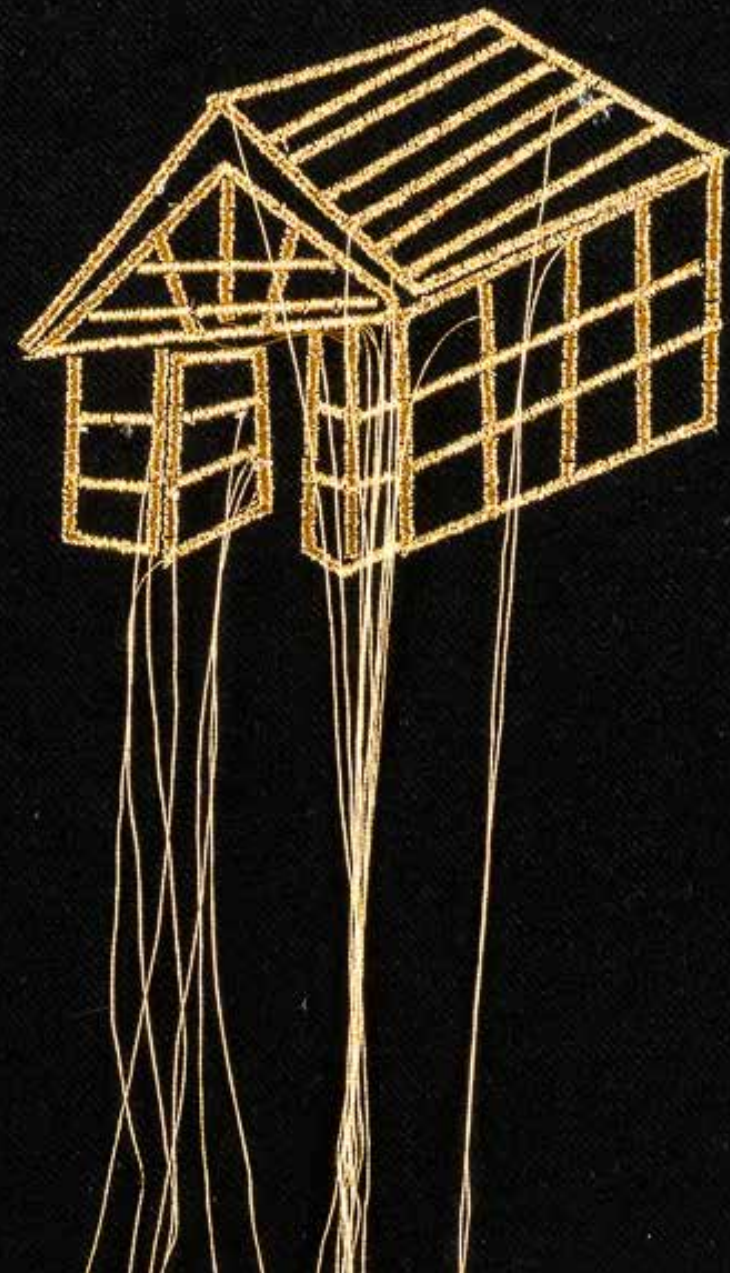
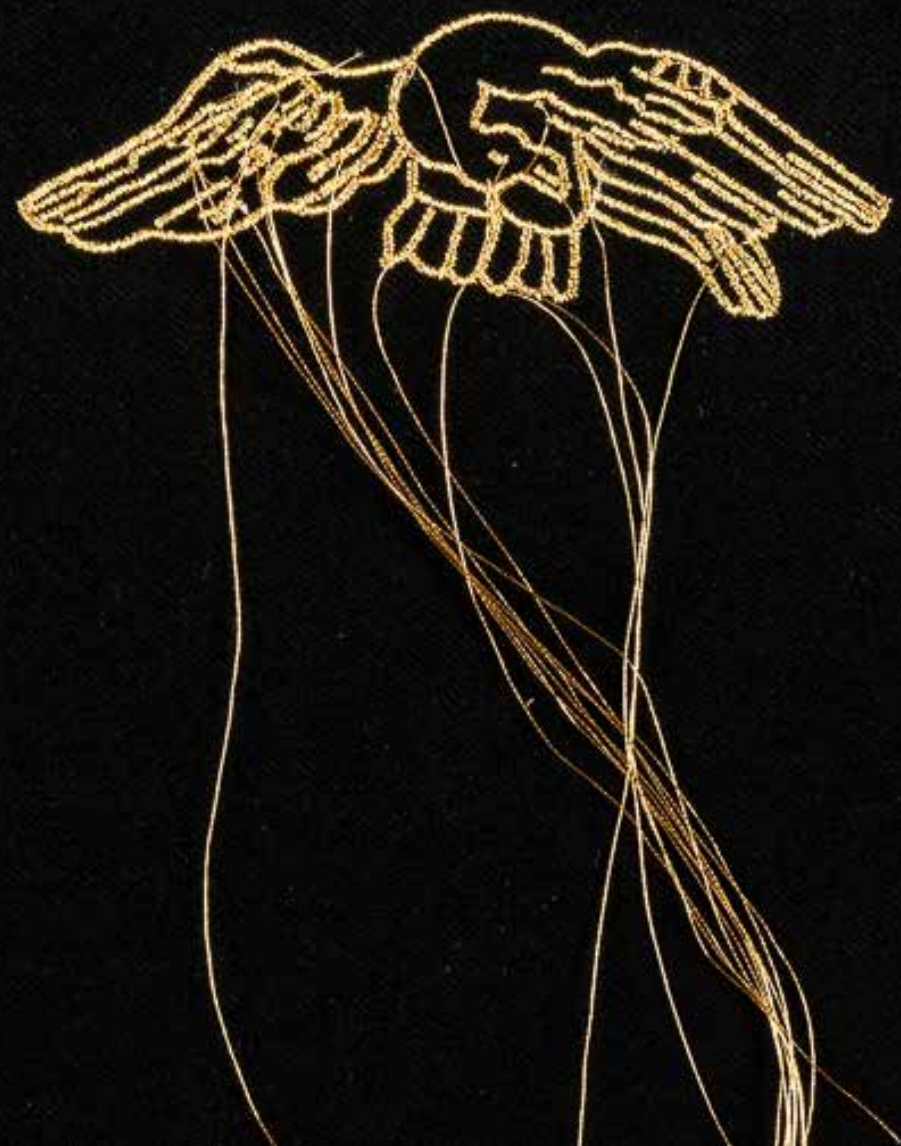

חלומות

דוד אלבכרי

הקו המפריד בין העולם האמיתי לעולם החלומות הוא דק מאוד. רוב האנשים אפילו לא שמים לב לזה; הם חיים על פי השעון הפנימי שלהם: כאשר הם פוקחים את עיניהם, הם ערים, כאשר הם סוגרים אותן, זה הזמן לחלומות. זה אומר שכל אחד מאיתנו, ברגע שאנו נרדמים, אנחנו חולמים כל הזמן, אך רק חלק מאיתנו זוכרים את החלומות, בעוד שאחרים שוכחים אותם עוד לפני שהם פוקחים את עיניהם. נאמר גם שהאלוהים, כאשר הוא חש צורך לדבר עם מישהו הוא מדבר עם האדם הזה בחלומותיו. לו אלוהים היה מופיע לפניו, הוא היה נשרף נוכח יופיו ובהירותו.

בכל זאת, בני אדם צריכים להיות זהירים גם בזמן החלימה. יש אנשים החולמים חלומות ארוכים ועמוקים ונודדים כה רחוק, עד שאינם מסוגלים לחזור בזמן. אחר כך, הם כורעים ליד הקו המפריד, שמצדו האחד הוא נראה כמו קיר ענק. הם מחכים לידו עד שתיפתח הדלת לעולם האמיתי וייווצר מעבר אל הצד השני. אבל כאשר הם חוזרים אל העולם, הם מבינים שדבר אינו עוד כפי שהיה בעבר. אולי משום כך, יש להביא מדבריה של סוזן זונטאג, שאינה מבקשת מהחלומות שלה לפרש את החיים שלה, אלא מהחיים שלה - לפרש את החלומות שלה.

שפינוזה חשב שחלומות הם אמונות טפלות, אבסורדיות, שנולדו מתוך פחד. אדגר אלן פו טען כי כל מה שאנחנו רואים זה רק חלום נחלם בתוך חלום אחר. מאות שנים לפני כן, צ'ואנג טסה מת מבלי שידע אם היה איש שחולם שהוא פרפר, או פרפר החולם שהוא איש, החולם שהוא פרפר. באשר לי, כשהייתי ילד, פחדתי מהאפשרות שאני רק דימוי בחלום של מישהו אחר, וחששתי שמא יתעורר החולם האלמוני ויביא את חיי לקצם. בכל פעם שנשמע רעש חזק ובהלתי. גופי התקשה לחלוטין ולא העזתי למצמץ; חיכיתי לסוף.

עד היום איני בטוח שהחשש שלי היה מוצדק, ולפעמים, למקרה, אני הולך סביב על קצות האצבעות, ואני לא בטוח באיזה צד אני, אם בעולם האמיתי או בעולם החלומות. אולי זו הסיבה שאני מאמין בשקט, בסתר, שעכשיו אני יודע שאין חולמים וגם לא מי שחלמו, וכי כל אחד מאיתנו הוא החלום עצמו ואף אחד אחר לא יכול לחלום אותו, מלבד אמנים. אמנים הם היחידים שיכולים לחצות את הקו הדק המפריד בין המציאות לחלומות, לבקר את הישנים בשנתם ולאחר מכן, לספר לאלה הערים - במילים או בתמונות, באמצעות צלילים או קולות - על מה שלמדו בעולם שמאחורי העפעפיים הסגורים. לו לא היו אמנים, היינו כנראה חיים בעולם חסר ממדים, כמו צללים שחולמים על צללים אחרים. הודות לאמנים, העולם מוצג לנו בשלמותו, ובמלאותו. ייתכן, שלא התערבות האמנים, לא היינו מבחינים בו. במילים אחרות, לולא האמנים, צעיפים רבים היו מכרידים בינינו לבין העולם. והיה אז כמעט בלתי אפשרי לחצות את הקו שבין המציאות לחלומות, משום שהקו עצמו היה לא ברור ולא מתפענח.

בתלמוד נאמר שחלום שאינו מפורש כמוהו כאיגרת שלא נקראה. במילים אחרות, אמנים, במיוחד אמנים חזותיים שאינם מוגבלים במילים, מאפשרים לנו קריאה של מכתבים שנשאר חבויים בקמרון מוחנו, שכמעט אינם נגישים. האמנים מציירים את חלומותיהם, והציורים שלהם, כמו חלונות, פותחים מעברים שדרכם אנחנו נכנסים אל עצמנו, ומגלים את פניו האמיתיים של העולם. אנחנו העולם, העולם הוא חלום, החלום הוא תמונה, התמונה היא אנחנו. המעגל הושלם. אנחנו צריכים רק לעמוד מול הציור ולהתחיל לחלום.

תרגמה מאנגלית, חוה פנחס כהן

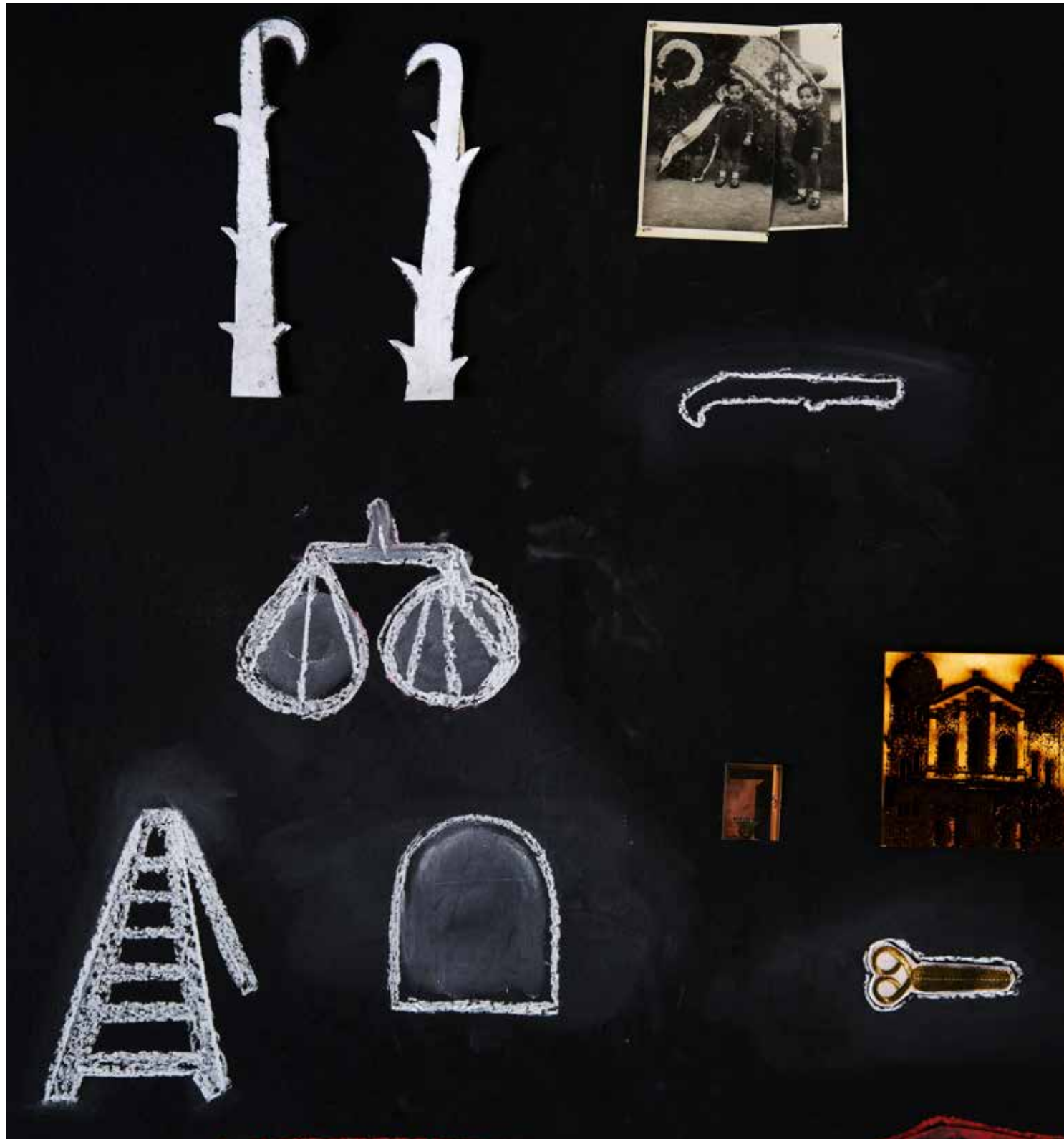

יעל סרלין

מחשבות

המספריים היו הסמל הראשון שמצאתי על קבר יהודי באדירנה, שם חיפשתי עקבות מחייה של סבתי יהודית ורול. היא הייתה רוקמת בחסד, וסימן המספריים היה כמו אות שלום ממנה עבורי. העתקתי אותם ורקמתי בעצמי כשחזרתי הביתה. לא הבנתי אז שלצד איסוף של מאות סמלים יישארו המספריים בסופו של יום גם הסמל שלי.

פעולת הגזירה הפכה בשבילי לדרך לעבד מחשבות ורעיונות. אני חותכת ומוציאה, עורמת, יוצרת שכבות – תל דברים והקשרים וזיכרונות. אני משחקת, בונה ומפרקת, מחיה וממיתה.

ויש לי מחשבה שמלווה אותי – איך הפעולה למטה משפיעה על זאת שלמעלה.

דרך היצירה אני בוראת את עצמי מחדש, חוקרת צורות, חיתוכים, צירופים בתוך זהויות מן העבר.

במהלך העבודה נחשפתי גם למאמר של פרופסור מינה רוזן שכתבה על מצבות נשים בטורקיה'. ושם מזכרים המספריים, וכן רעיון האישה הטווה את החוט כמשל לחיים וגזירת החוט כמשל למוות, רעיון שהתגלגל מן התרבות הקלסית לתרבות הביזנטית במרחב הבלקני-יווני והבלקני-סלאבי.

דרך הטקסט התחוורו לי הפעולות שאני עושה. הטווייה והגזירה, העיסוק במוות כסימני חיים, והחיים רגע לפני גוויעתם. המספריים גוזרים ומוציאים, עורמים את הסמלים ואת השאריות שנותרים מהם. הם עבורי כלי עבודה לחיפוש, וגם כלי לגעגע ולכמיהה. עם המספריים אני מוציאה את הדימוי ממקומו ומעבירה בנדודים למקום חדש. ממקמת במקום חדש זמני שייתכן שיחתך שוב. איתם אני גם פורמת את השכבות והחוטים. תהליך העבודה שלי משלב מחקר חזותי בארכיונים. במשך כמה שנים אני אוספת דימויים שאני מוצאת על גבי מצבות יהודיות בבלקן ובמזרח אירופה. הם משמשים לי סמלי חיים לקהילות שאינן מתקיימות עוד. הפעם החיפוש התרחב גם לארכיון לאמנות יהודית וגם לארכיון הצילומים של מוזיאון ישראל, שם מצאתי גם תיעוד של המשלחת האתנוגרפית של אנסקי בשנים 1914-1912.

מה שלכד את עיני היה ציור של יודובין, רישום עיפרון של ציפור שתיעד את אחת המצבות במזרח אירופה. את אותה הציפור בעצמי העתקתי מתצלום של אחד הקברים שמצאתי בארכיון, מספר חודשים לפני כן. רישום קווי באופן מאוד דומה שרטט את הקשר שאנחנו חולקים. חיפשתי במאגרים אחרי עבודותיו, בצילומים שהוא צילם תרה עיני אחר השתקפות חדרו בתוך כלים שאסף במשלחת ותיעד מחדש. צילמתי את צילומיו כמו שיחה מתמשכת בינינו – שני אמנים משני צידי החיים מעבר לגבולות הזמן מדברים דרך שכבות רישומים ורשמים. אני מצלמת ומדפיסה ושוב מצלמת, כמו מוסיפה שכבה נוספת בחיפוש ובתיעוד של עקבות חיים שאינם. בקולאז' הגדול המופיע בתערוכה נמצאים גם חלק מהצילומים שבהם תיעד את האוסף האתנוגרפי של המשלחת, שחלקו לא נמצא עד היום. הרבה ממנו שייך לקהילות שנכחדו לגמרי. מעשה הצילום של יודובין הוא זה ששרד והיה כמעט נבואי. תיעוד רגע לפני אובדן והיכחדות. במובנים רבים אני מצטרפת אליו. מחפשת את שאריות החיים רגע לפני היעלמותן לגמרי מן המרחב. והשאריות שלו הן החומרים שלי. לכן אני מצלמת את הצילום ומגדילה אותו וגוזרת. הפיקסלים והאיכות הפשוטה של דך הזירוקס הם חלק מהעבודה והטרנספורמציה שהדימוי עובר. בפעולות שלי אני חותכת ולעיתים רושמת אותו מחדש בתוך עצמו, כמו מנסה להציל איזו חיות אבודה בתוכו.

במרכז התערוכה עבודה גדולה, "ליבי במזרח". היא בנויה כולה ממגזרות ניירות ורישום בתוכן ("ליבי במזרח", 2022, 260/430 ס"מ).

בעבר היו יצירות "מזרח" קטנות מאלו תלויות בבתים ובבית הכנסת. פעמים רבות ממגזרות נייר שהיו נחשבות לאמנות יהודית גם כי הייתה זולה וגם אפשר היה להשיג בה דיוק רב. קיר המזרח פנה לירושלים, מסמל את כיוון התפילה ואת כוונת הלב. בערוב הזמן, גם כשירושלים לא הייתה בכיוון מזרח עדיין נותר השם "מזרח" לקיר הפונה לירושלים.

רוזן מתארת שהייתה קיימת גם גומחה כזאת בקברים היהודיים בטורקיה. גומחה באבן שפונה לירושלים. המים והגרעינים שהיו שמים בה או הצטברו בתוכה היו גם מקור מזון לציפורים שיבואו לקבר. הן נתפסו כחיות יפות, טובות, טהורות ומבשרות טוב, וכיוונן לירושלים.

קיר המזרח (וגם גומחת הקבר) מצביעים על כיוון. כמו היהודי הנווד. הם סמל לכך שאני בדרך ואיני לעולם על מקומי. אני מכוונת להיות במקום אחר, פיזית ונפשית. והמקום הזה הוא ממשי וחלומי בו בזמן. הוא גם ירושלים אך גם מסמל עולם מתוקן, בניין שלם. הקיר הוא כוונה והוא גם חלום. והוא גם מתווה זהות ותקווה להולכים בדרך.

קיר המזרח שלי פונה לכיוון ההפוך. אני מתבוננת אחורה. אני נמצאת בירושלים אך נודדת למחוזות אחרים. שם כוונת הלב שלי למצוא בו את העקבות שיאירו את מקומי. הקיר מתקיים גם כחלום או כחיזיון. הוא בנוי מאוסף של דימויים שאספתי מקברים ומקהילות יהודיות ומתיעודיו של יודובין והוא נסמך על קומפוזיציות מוכרות של קירות מזרח עם הסמלים הנמצאים בהם, רק שכאן הסמלים משמשים בערבוביה עדות לחיים שקדמו. לכוונה שלא מומשה. על הקיר, על ארבע פיסות של מצבה שבורה, רקומות המילים "מצד זה רוח חיים" – ראשי תיבות למילה מזרח. מתחתיהן אוסף של סמלים ומסורות שנותרו מאחור.

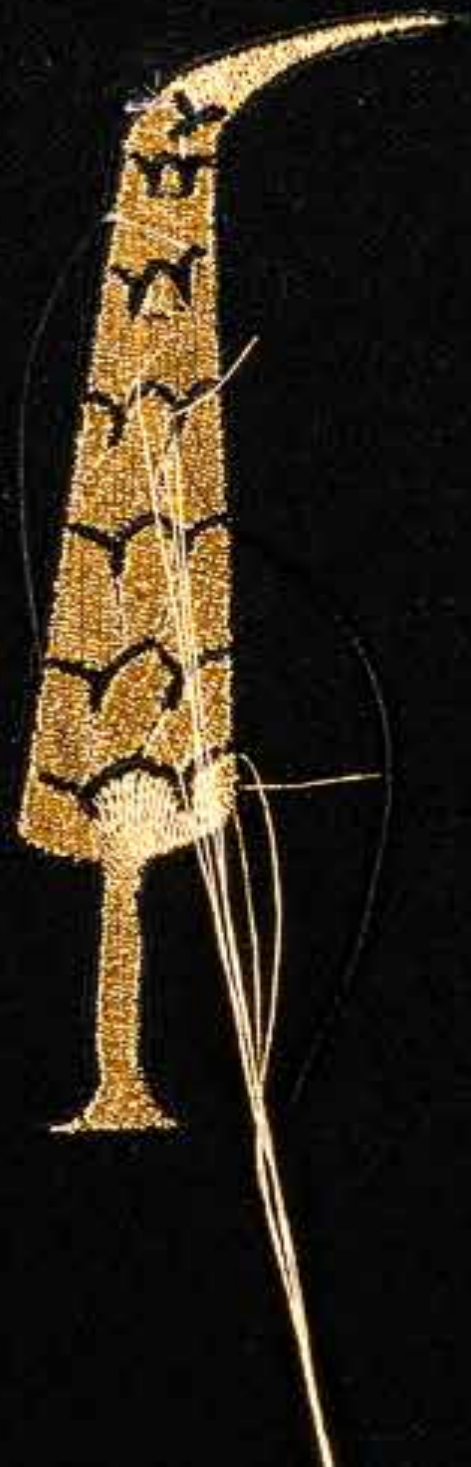
רוזן כותבת כי סמלי החיים על הקברים היו סוג של הטמעה תרבותית שדיברה אל המתבונן בשפה

שהייתה מובנת לו. הפרחים ועץ הברוש סימלו את גן העדן והנצח, והפירות סימלו את הפריון הנשי ואת כוח ההתחדשות האנושי. עיטורי הפרחים וקערות הפירות, החוזרים על עצמם בדיוק נמרץ, סימלו גם הם את הנצח, את הזמן שאינו עוצר לעולם. בכך איחדה הסמליות העיטורית הזאת את שני היסודות המנוגדים לכאורה בתפיסת הזמן האנושית: הזמן כקו ישר ואין-סופי, והזמן כקו לולאתי שחוזר על עצמו עד אין קץ.[[]^{2]}

^[1] 2 שם, שם

^[2] 1 רוזן מינה, על מותן של נשים יקרות, פעמים 152-150, על תמונה כטקסט, עמ' 220-163

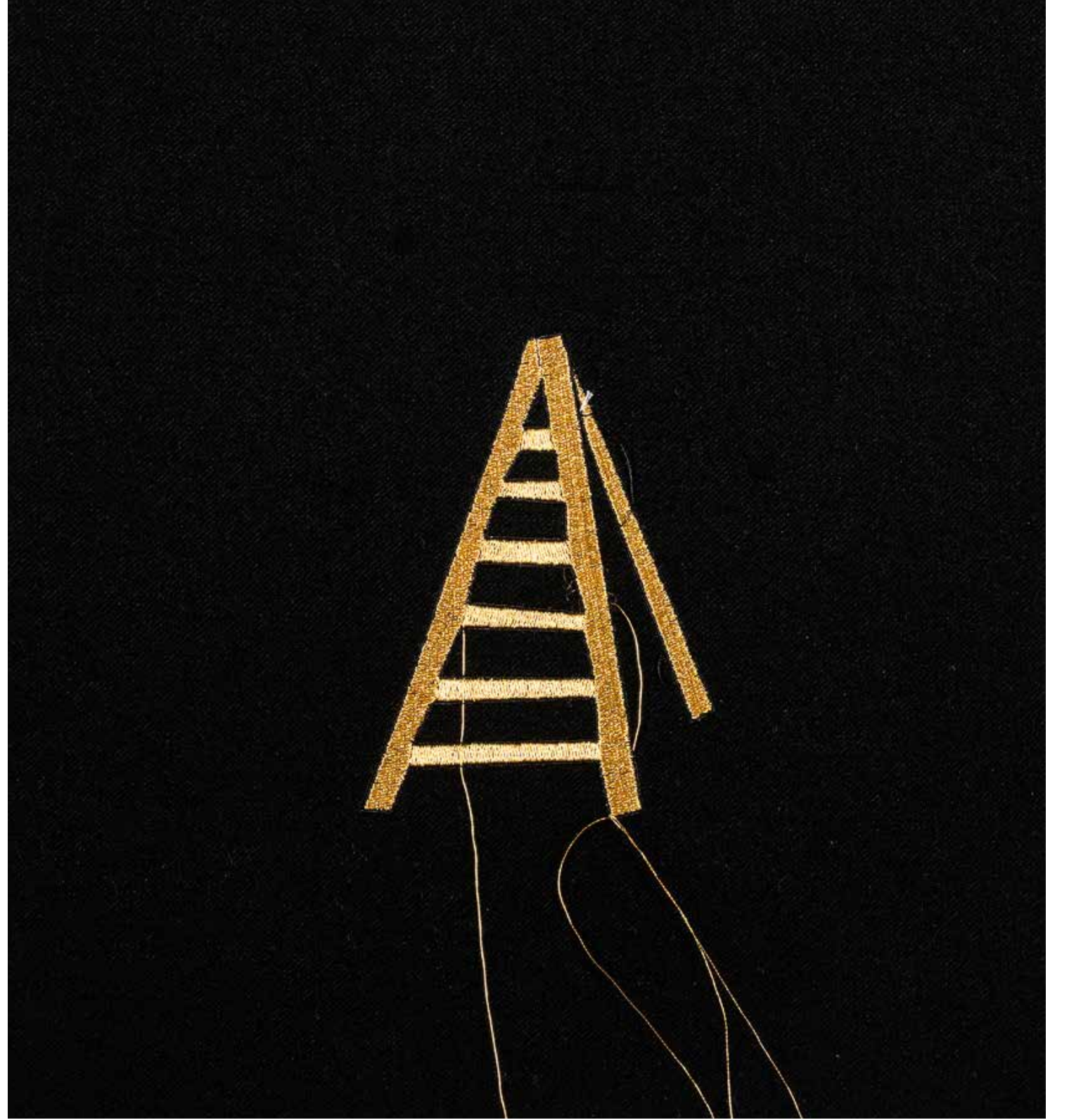

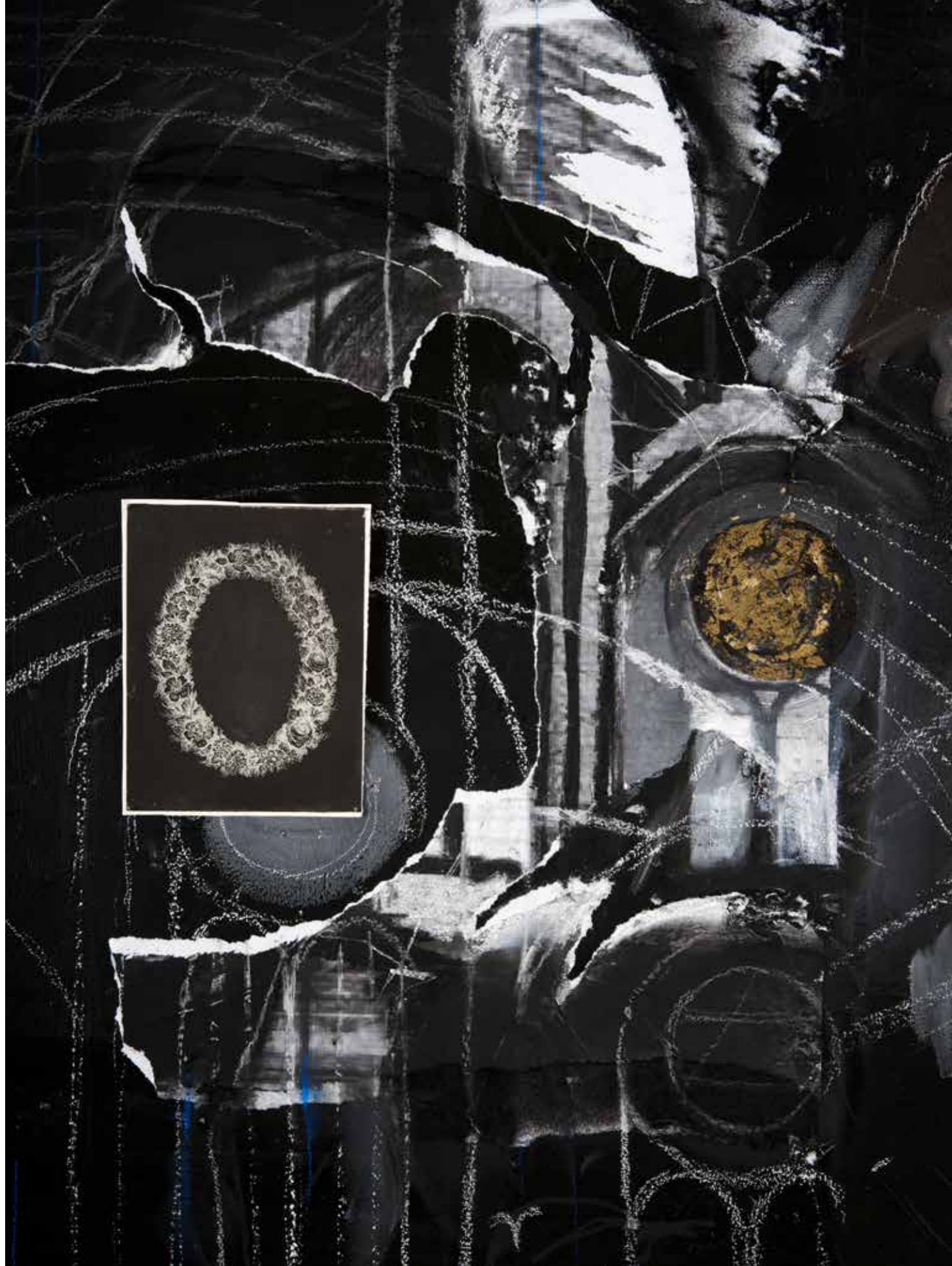

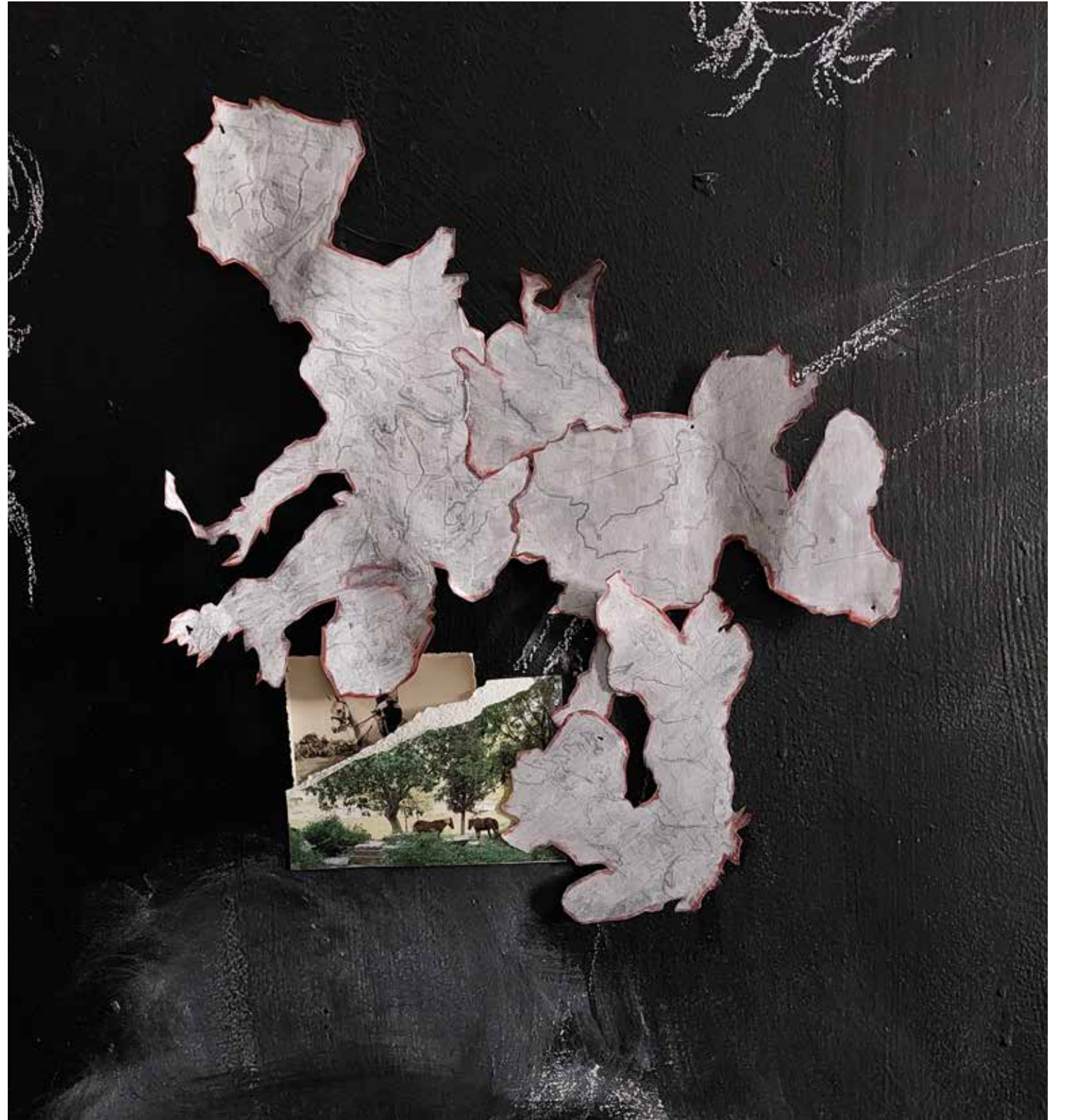

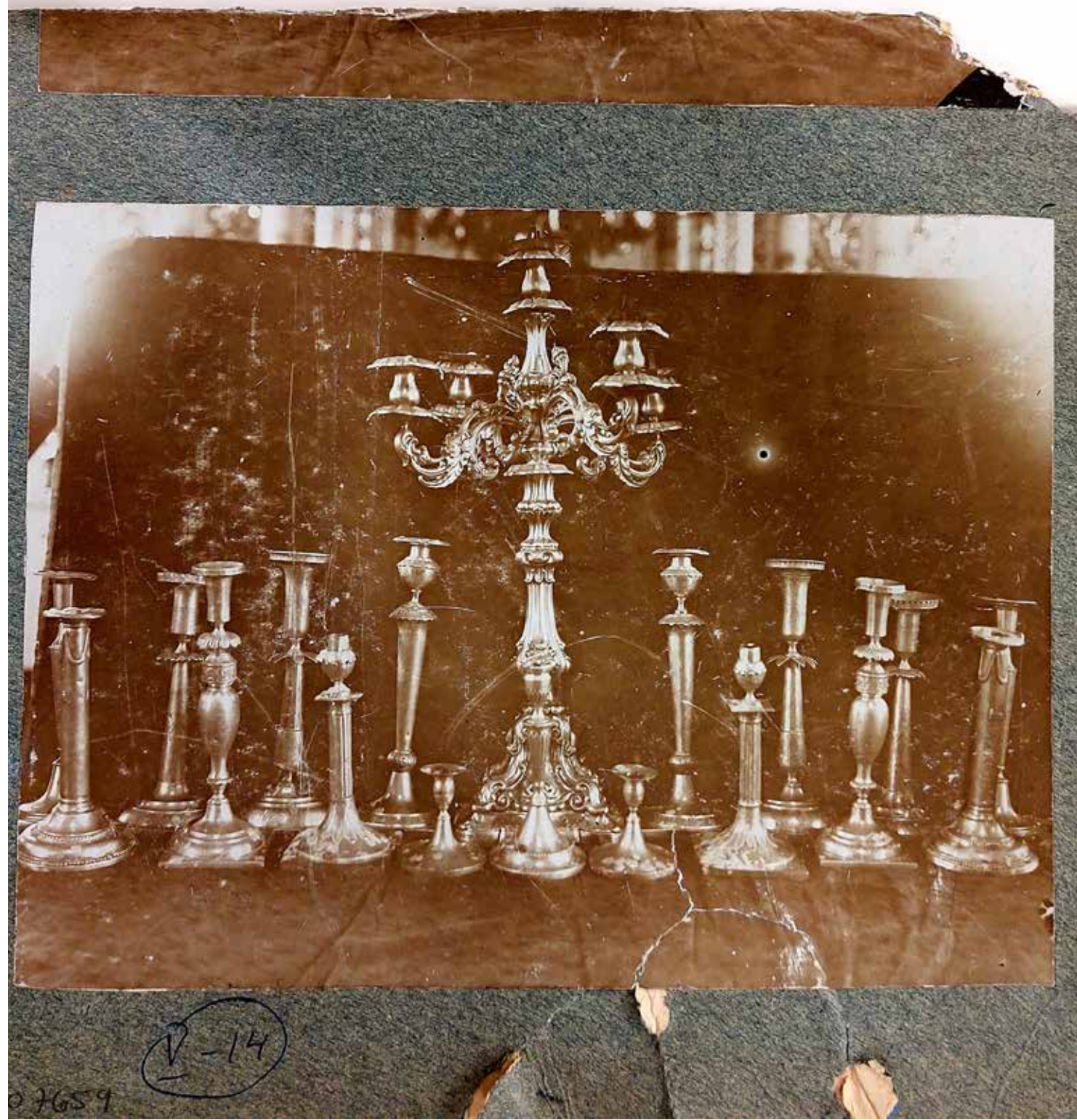

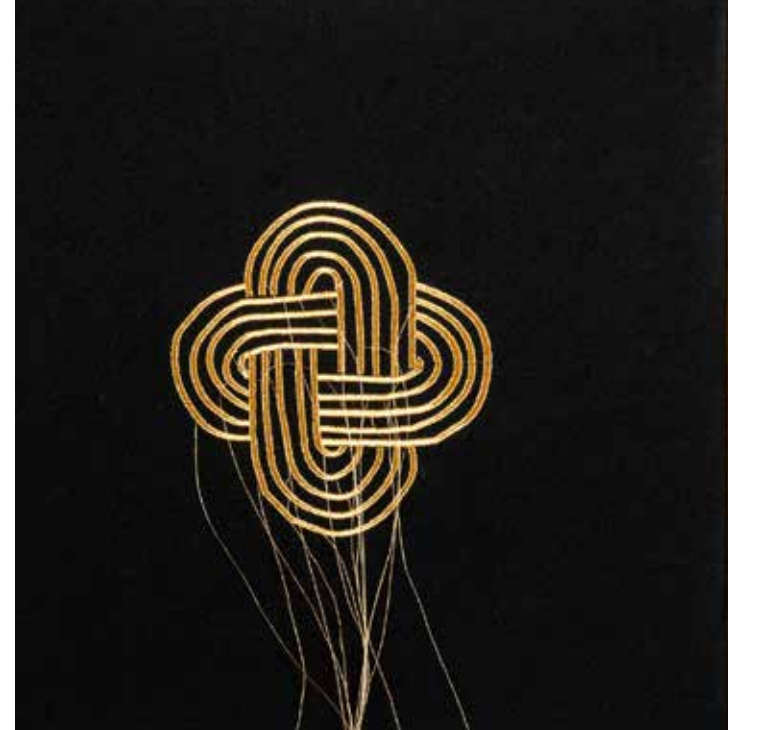
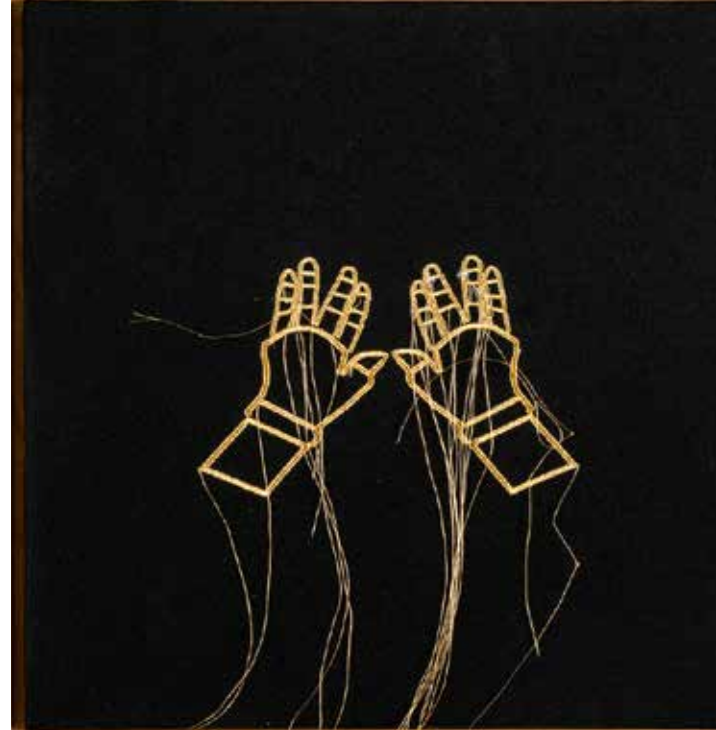

Be'eri
Gallery